

Јелена Љ. Спасић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за филолошке науке

УДК 821.163.41 Ковачевић М.
DOI 10.46793/Uzdanica19.2.319S
Примљен: 26. септембар 2022.
Прихваћен: 4. новембар 2022.

ДАР УНУЦИМА И СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОЈ СТИЛИСТИЧКОЈ ЈАВНОСТИ

(Милош Ковачевић, *Стилска ткања у књижевности ограсиња*, Београд, Јасен, 2022, 210 стр.)

1. Књига проф. Милоша Ковачевића *Стилска ткања у књижевности ограсиња* посвећена је унуцима. Како наводи у *Предговору с њоруком унуцима*, аутор анализира стилске аспекте књижевних текстова за децу са жељом да, када одрасту, његови унuci увиде да српски писци који су писали за децу стоје раме уз раме с дечјим писцима светске књижевности.

Књига садржи девет радова, од чега седам радова представљају реферате са научног скупа о књижевности за децу и омладину који се традиционално одржава сваке друге године на Факултету педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. Неки од радова су штампани у екавском, а неки у ијекавском изговору, односно у оном изговору у ком су поднесени и на скупу. Поред радова са научног скупа у Јагодини, на ком се књижевност за децу анализира у циљу осветљавања њеног статуса у науци и настави, у књигу су ушли још и поговор књизи Тоде Николетића и текст о „Поруци” Мике Антића, који се први пут објављује. Осим ових делова, књига садржи и библиографску белешку, као и белешку о аутору. Белешка о аутору поред уобичајених података садржи и један податак чији је значај двоструко истакнут, најпре уметнутом реченицом са синтагмом *врло значајно*, а потом и графостилистичким истицањем: „И, што је врло значајно, *дега Хелени и Александру Кајићу*” (207).

У већини радова аутор се бави поетским текстовима за децу. Реч је о поетским делима Мирослава Антића, Душана Радовића, Тоде Николетића, Милице Бакрач и Душка Трифуновића. Стилска ткања у прозним текстовима за децу чине анализе уметничких бајки Тиодора Росића и збирке прича о ратном усуду деце Жељка Пржуља. Поред поезије и прозе, аутор анализира афористику за децу Јована Јовановића Змаја, као и драмске текстове Душка Радовића. Разнородност анализираног корпуса омогућила је аутору да пока-

же уметничке домете српске књижевности за децу у најразличитијим жанровима, од песме и поеме, преко приче и уметничке бајке, драмских текстова, па до афористике за децу.

2. Језичка ткања у српској поезији за децу осветљена су применом структурних, семантичких, поетолошких критеријума. Издвојене су структурне и семантичке доминанте одабраних поетских дела са циљем да се укаже на високе књижевноуметничке домете стихова насталих из пера српских песника.

2.1. Књигу отвара досад необјављивана лингвостилистичка анализа песме „Порука” Мирослава Антића, која представља проширене и поетски уобличене предговорне поруке *Плавој чујерка* (9–30). Песма која је штампана у Антићевој збирци *Свашића умем* (1981) пева о нераскидивој вези предака и потомака, о једној *обичној мрви* која наставља да живи *кроз безброј надања и година* кроз *далекој сина* и његовог *још даљеј сина* и кроз *кћер њејових најдалјих кћери*. Анализом су обухваћене строфичност поетске поруке о лепоти непролазне *мрве* живота, силабичка структура стиха, специфична рима и различите фигуре понављања као структурне доминанте анализираних песме.

2.2. Поетолошко-стилистичка анализа збирке поезије *Полилојћа из Сојојћа* дата је у тексту *Језичка ѿланетарна гешја кућа Тога Николејћћа* (Ковачевић 2022: 63–68). Ковачевић истиче тематско-прстенасту композицију збирке и издваја структурне и семантичке доминанте песама кроз које песник упознаје децу с различитим земљама и народима, посвећујући на крају збирке три песме Србима и Србији.

2.3. У анализи *Вукове азбуке* Душка Радовића осветљен је мимологијски принцип као специфични поетско-обликотворни поступак којим се сваком слову приписује самосвојно значење (69–86). Песничке загонетке Душка Радовића, често нонсенсне и сведене на игре речима, посвећене деци на прелазу из предшколског у школско доба, Ковачевић анализира у светлу дискусије о (не)мотивисаности језичких знакова, истичући да „[с]уштину Радовићевог поступка активирања симболике фонема чине фонолошке и слоговне кумулације” (76).

2.4. У тексту насловљеном *Басновића ѿоема за гјецу* аутор анализира гранични, хибридни жанр у збирци *Вуковање* Милице Бакрач, која је према оцени аутора најаутентичнији српски глас Црне Горе и „заштитни знак поетске одбране српскога бића и српске суштине Црне Горе” (Ковачевић 2018: 9, према Ковачевић 2022: 87). Анализом су издвојене епске, лирске и лирско-епске карактеристике ове поеме, посматране у суодносу с карактеристикама поеме уопште, као и све њене *басновиће* компоненте. Уједно је дат и кључ алегоријског тумачења *Вуковања* као оживљавања мита о вучјем пореклу Срба, на који је први указао Веселин Чајкановић. Збирка Милице Бакрач, према Ковачевићу, представља праву ризницу онима с коренском морфемом *вук*.

2.5. Текст *Језичке школске игре Душка Трифуновића* за предмет анализе има песме за децу о школским темама чију језичко-стилску доминанту представљају језичке игре (107–128). Аутор јасно издваја принципе на којима су засноване језичке игре у Трифуновићевим песмама на школске теме:

У дјечијој поезији Душка Трифуновића језичке игре укључују принципе седам језичко-семантичко-стилских категорија: 1) хомонимије, 2) полисемије, 3) антиметаболе, 4) парадокса, 5) неологизама, 6) идиоматизације и/или фразеологизама, и 7) жаргонизама (Ковачевић 2022: 113).

Ковачевићеве анализе репрезентативних поетских дела српске књижевности за децу пример су научно утемељених радова у којима се применом најстрожих лингвостилистичких критеријума доказује да поезија за децу јесте права поезија.

3. Лингвостилистичке анализе српске прозе за децу баве се двома збиркама, збирком ауторских бајки и збирком прича. Ковачевић истиче стилогену употребу језичко-стилских средстава код Росића и Пржуља како би њихова прозна дела за децу добила шири одјек у српској књижевној стилистичкој јавности.

3.1. У тексту *Стилско-језичке карактеристике бајки Долина јорџована Тиогора Росића* аутор издваја лингвостилистичке одлике које су *differentia specifica* ауторске бајке не само у односу на језик народне бајке већ и у односу на језик модерне прозе (129–149). Издвојене су жанровске, типске и идиолокатске карактеристике Росићевих бајки. У језичке одлике које анализиране ауторске бајке деле с народним бајкама спадају употреба крњег перфекта, приповедачког презента и аориста, док употреба глаголских прилога и актуелног квалификатива спадају у *специфично росићевске бајковно језичке карактеристике*. Модерни синтаксичко-стилистички поступак огледа се у коришћењу парцелације и слободног неуправног говора.

3.2. У тексту *О језику и стилу јед(и)не српске збирке прича о дјеци у браћанском БиХ райу* Ковачевић анализира збирку прича за децу *Дјеца са границе* мање познатог аутора Жељка Пржуља (151–167). Књига за децу и о деци, коју могу читати и одрасли, штампана је 1997. године, али није имала одјека у српској књижевној критици пуних двадесет година. Кроз анализу језичко-стилских специфичности Ковачевић је указао на књижевноуметничке домете ове збирке у реферату поднетом на научном скупу посвећеном књижевности за децу одржаном 2017. године, а пет година касније текст је објављен и у књизи *Стилска йкања у књижевности одраслања*. Затворена композициона структура, контраст као основни обликотворни принцип Пржуљевих прича, специфични дескриптивни и дијалогски микродискурси, као и усаглашеност језика и стила с описаном ратном тематиком из дечјег угла показују „да је у питању врло вриједна, умјетнички врло успјела, чак одлична збирка прича за дјецу” (166).

4. Значајан допринос развоју лингвостилистике драмског текста представља текст *Језик и стил Радовићевих драмских њексѝова за децу* (169–201). Осветљене су најзначајније лингвостилистичке одлике Радовићевих драмски структурисаних текстова за децу, који су били предмет већег броја радова у којима су језичко-стилски поступци остали на маргини научног интересовања. И не само то, ни у србистичкој ни у страниј литератури не постоји велики број студија о језичким одликама драмских текстова за децу. Стога су у анализи лингвостилистике Радовићевих драмских текстова за децу као испомоћ коришћени поетички ставови Душана Радовића о књижевности за децу. Ковачевић истиче „да би истраживање језичко-стилских карактеристика драме требало водити као испитивање међуодноса карактеристика разговорног функционалног стила и језика драме (‘дијалога у акцији’)” (176). У анализи Радовићеве драме за децу показане су лексичке и синтаксичке одлике дечјег језика, издвојене су карактеристике дечјег дијалошког говора, као и стилска обележја и функције дидаскалија. У закључку се указује на значај анализе стилематичних и стилогених језичких јединица за одгонетање књижевно-уметничке вредности драмског текста.

5. У тексту *О „госеѝкама и наивносѝима из гечијеѝ свейѝа” Јована Јовановића Змаја* Ковачевић анализира језичко ткање дечјих досетки (31–619). Хумористичност Змајеве дечје досетке почива на кршењу неког од правила у реализацији лексичко-семантичких категорија какве су неологичност, полисемија, синонимија, хомонимија, хомотонија, паронимија (57). Читајући лингвистичку анализу Змајевине дечје афористике увиђамо да је Змај био не само најпознатији писац за децу, већ и одличан познавалац дечјег мишљења и дечјег језика.

6. Књига *Сѝилска ѝкања у књижевносѝи ограсѝања* доприноси развоју метајезика описа српске књижевности за децу. Писана јасним језиком и стилем, књига има двоструку намену. Намене је како стилистичарима, проучаваоцима књижевности, докторандима из области стилистике, тако и свима онима које занима књижевност за децу. Први ће у овој књизи пронаћи моделе научно утемељене, методолошки беспрекорне анализе књижевних дела. Како аутор у свом емотивном предговору истиче, у подлози сваке стилистичке анализе леже исти критеријуми. Стога ће Ковачевићеве лингвостилистичке анализе књижевности одрастања бити добар модел неких будућих анализа стилских ткања у књижевности – како у књижевности одрастања тако и у књижевности за одрасле. Истовремено, својим анализама репрезентативних поетских, прозних, драмских и афористичких текстова Ковачевић показује естетско-уметничке домете српске књижевности за децу, истичући неке од најлепших порука у њој, дарујући ову књигу својим унуцима, као и српској књижевној стилистичкој јавности.